

Η “Λίαν φιλότης των βροτών” ως υπέρτατη αξία στον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου. Ανάγνωση της παράστασης του θεάτρου των ViVi

Κυριακή Παπαλεωνίδα

Υποψήφια Διδάκτωρ στο Τομέας Θεατρικών Σπουδών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (kiripapacademic@gmail.com)

Abstract¹

Το έργο αναδεικνύει την αντίσταση του Προμηθέα που αρνείται να ενδώσει στην αυταρχική επιδίωξη του Διός, ο οποίος ζήτησε σε εξωδραματικό χρόνο με την αφαίρεση του πυρός, να συντρίψει το γένος των θνητών. Ο Δίας εκδικείται τον Προμηθέα όχι μόνο για την απάτη που επιφύλαξε στον ίδιο και τους θεούς- όταν επρόκειτο ως κριτής να μοιράσει τα μέρη του θυσιασμένου ταύρου στη Σικυώνα- αλλά επειδή τον θεωρούσε επικινδύνως ευφυή αφού με τις σοφιστείες του – τις εύστοχες συμβουλές του στον ίδιο- κατέκτησε τον θρόνο στον Όλυμπο. Ο Προμηθέας κινημένος από βαθύ αίσθημα συμπάθειας για τους θνητούς την «λιαν φιλότητα των βροτών», εκτός από την επιστροφή του πυρός θα τους χαρίσει την γνώση, τις Τέχνες με τις οποίες θα μπορέσουν στο εξής να ευτυχίσουν στη σκληρή ζωή τους. Η εν λόγω θεμελιώδης έννοια θα μελετηθεί στο προκείμενο με αφετηρία την παράσταση του Προμηθέα Δεσμώτη από το θέατρο των ViVi σε σκηνοθεσία Τηλέμαχου Μουδατσάκη, όπως αυτή δόθηκε στις 27 Αυγούστου με το φως της ημέρας στο «Βουλισμένο Αλώνι» ένα από τα κατεξοχήν-ειδυλλιακά βραχώδη τοπία της Κρήτης. Το παρόν κείμενο θα πραγματευτεί αυτή τη διαχρονικότητα των αξιών μέσα από το πρίσμα του αισχύλειου δράματος στο έργο *Προμηθέας Δεσμώτης*. Συγκεκριμένα, θα γίνει ανάλυση της κυρίαρχης αξίας που διέπει το έργο, αυτής της «αγάπης για τους ανθρώπους» και πως αυτή αναπαρίσταται μέσα από τη σκηνοθετική άποψη ενός σύγχρονου σκηνοθέτη.

Τα αρχαία δραματικά κείμενα συντελούν με δύο κύριους τρόπους στην ανάπτυξη του πολιτισμού παγκοσμίως. Αρχικά, αποτέλεσαν πηγή για τη γέννηση και ανάπτυξη του Θεάτρου, καθώς και αρχέτυποι οδηγοί που διαχρονικά ενέπνευσαν και εμπνέουν τους ανθρώπους του πνεύματος και της τέχνης. Αυτό συμβαίνει γιατί, μέσα από το ασφαλές περιβάλλον της «θεατρικής σύμβασης» που επιτυγχάνεται κυρίως με το «μύθο», πραγματεύονται ζητούμενα μείζονος ιστορικοπολιτικής σημασίας, και ταυτόχρονα αναπαραγάγουν αξίες διαχρονικές για τον ανθρώπινο πολιτισμό. Συνεπώς, ένα από τα βασικά στοιχεία του αρχαίου δράματος είναι η ανάδειξη διαχρονικών αξιών. Οι αξίες αυτές μέσα από την τέχνη του Θεάτρου μεταφέρουν διαδραστικά τα ιστορικά και κοινωνικά πρότυπα της εκάστοτε εποχής στον θεατή. Κατά αυτό τον τρόπο ο αποδέκτης των αξιών/μηνυμάτων αντιλαμβάνεται όχι μόνο το παρελθόν, δηλαδή την ιστορικό-κοινωνική μνήμη των αξιών, αλλά και το παρόν, προσαρμόζοντας τις αξίες στα γεγονότα της καθημερινότητάς του. Έτσι παρατηρείται μια οικουμενικότητα στον τρόπο με τον

¹ Paper submitted in the International Theatre Conference, *Values of Ancient Greek Theatre Across Space & Time: Cultural Heritage and Memory*, 6-7 November 2021, Online. Proceedings in production.

οποίο οι αξίες μεταφέρουν απόφια τα διαχρονικά τους μηνύματα, χωρίς να επηρεάζονται από τον χώρο και τον χρόνο. Αντιθέτως, παρουσιάζουν μια ευελιξία στον τρόπο με τον οποίο προσαρμόζονται στις ανάγκες του εκάστοτε έργου, επικοινωνώντας με αμεσότητα τα μηνύματά τους στον σύγχρονο θεατή.

Σύμφωνα με τον Niccolò Machiavelli «*οι άνθρωποι οδηγούνται από δύο βασικές δυνάμεις, την Αγάπη και τον Φόβο*». Στην τραγωδία του Αισχύλου *Προμηθέας Δεσμώτης* το αντιθετικό δίπολο της Αγάπης και του Φόβου κινεί τα δραματικά γεγονότα. Το τραγικό παρόν που πραγματεύεται το έργο αποτυπώνει τον Προμηθέα υπόλογο για την επιλογή του να βοηθήσει τους θνητούς να επιβιώσουν από το θεϊκό μένος του Δία. Οι πράξεις του Προμηθέα εκκινούνται από το ύψιστο αίσθημα αγάπης του προς τους θνητούς, για την επιβίωση του γένους των ανθρώπων. Στον αντίποδα, οι πράξεις του Δία, ως νέου βασιλιά των θεών, κινούνται από την ανάγκη για επιβολή και διατήρηση της τάξης, αίσθημα που πηγάζει από το αίσθημα του φόβου απέναντι στην εκδήλωση της ελεύθερης βούλησης. Η τραγωδία *Προμηθέας Δεσμώτης* αποτελεί ένα εμβληματικό έργο για πολλούς λόγους, κυρίως όμως διότι αναδεικνύει τη νίκη της θνητότητας απέναντι στη θεϊκή κυριαρχία.

Ο Προμηθέας εξαπάτησε τους θεούς στη διανομή των σφαγίων του ταύρου στη Σικυώνα και έπειτα έκλεψε τη φωτιά, γιατί γνώριζε πως ο Δίας σκόπευε να αφανίσει το γένος των θνητών. Για αυτά τα εγκλήματά του τιμωρείται στο δραματικό παρόν, τα οποία τα εξιστορεί μέσα από τις στιχομυθίες του με τα πρόσωπα του έργου και τον Χορό. Στον Προμηθέα Δεσμώτη όλα τα δραματικά πρόσωπα (Ηφαιστος, Βία, Κράτος, Ωκεανός, Ωκεανίδες και Ερμής) είναι αθάνατα εκτός από την Ιώ που είναι θνητή. Σε όλα τα πρόσωπα, και κυρίως εκείνων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση με τον Προμηθέα, εκφράζεται μια αίσθηση θνητότητας, η οποία αντανακλάται στη συναισθηματική φόρτιση των λόγων τους. Στην Ιώ, δε, απεικονίζεται ο πλήρης ευτελισμός της ανθρώπινης φύσης ως αποτέλεσμα της κυριαρχίας του Δία. Αντίθετα το Κράτος και η βουβή Βία παρουσιάζονται σκληροί και απόμακροι, απεσταλμένοι του Δία που παρευρίσκονται στη σκηνή της καθήλωσης του Προμηθέα μόνο για να επιθεωρήσουν την ομαλή διεκπεραίωσή της.

Μέσα από τη διάδραση των προσώπων παρουσιάζονται ποικίλες αξίες όπως αυτές της ελευθερίας και της ελεύθερης βούλησης, της δικαιοσύνης, της ακεραιότητας, της πίστης και της αξιοπιστίας, της αφοσίωσης, της ενσυναίσθησης, της ανεκτικότητας, της καλοσύνης και της ευσέβειας. Όλες αυτές οι αξίες όμως πηγάζουν και εκκινούν από την πρωταρχική και κυριότερη αξία που διέπει το έργο, αυτή της φιλανθρωπίας/φιλίας/αγάπης, η οποία είναι η αξία που θα μας απασχολήσει. Στην αρχαία ελληνική γραμματεία η *φιλότις* απαντάται με διάφορες έννοιες. Στη Θεογονία ο Ησίοδος αναφέρει τη θεά Φιλότητα (κόρη του Χάους και της Γαίας), με την οποία αναπαριστά την έννοια του Έρωτα. Στο έργο του Αισχύλου, η έννοια της φιλότητας, όπως εκφράζεται με το αρχαίο ελληνικό ρήμα *φιλέω-ῶ*, λαμβάνει τη διάσταση της Αγάπης και αναδεικνύεται σε διαφορετικές μορφές όπως τη στοργή, τη συγγένεια, τη φιλία, την ενσυναίσθηση και τη συμπόνια.

Το έργο έχει έντονη εσωτερική δράση, καθώς η μάχη που δίνεται είναι περισσότερο ηθικής φύσεως. Δύο αθάνατοι συγκρούονται για τις ηθικές τους αξίες και μέσα από αυτό τη δράση σχηματίζονται τα αντιθετικά δίπολα του Δικαίου-Αδικου, του Σωστού-Λάθους, του Εγκλήματος-Τιμωρίας, της Γνώσης και της Άγνοιας, μέσα από δύο χαρακτήρες που πάσχουν ο καθένας για τις αποφάσεις του. Ο Προμηθέας, οδηγούμενος από την Αγάπη για τους θνητούς - *τη Λίαν φιλότητα των Βροτών*- εξαπατά τους θεούς, όχι μια αλλά δυο φορές και καθηλώνεται σε αιώνια τιμωρία στον Καύκασο. Ο Δίας από την άλλη οδηγούμενος από την αλαζονεία που του παρέχει η Δύναμη της κυριαρχίας του Κόσμου, τιμωρεί τον Τιτάνα για τις πράξεις του κυρίως όμως γιατί φοβάται τη Γνώση που κατέχει ο Προμηθέας και που είναι ικανή να τον εκθρονίσει από κυρίαρχο του Κόσμου. Στο πρόσωπο του Δία, ο οποίος είναι απών στη σκηνική δράση, αναδεικνύεται ο Ηγέτης-Τύραννος ενώ στου Προμηθέα ο αδικών Πάσχον Ήρωας. Ο Προμηθέας αποτελεί τον πρώτο Επαναστατημένο «Άνθρωπο», καθώς αν και αθάνατος υφίσταται τη μοίρα του ως θνητός. Η παράδοσή του στο θυμικό τον οδηγεί να διαπράξει *ύβριν* προς τους θεούς κινούμενος από το αίσθημα της αγάπης για τους αδικημένους.

Συνεπώς, η φιλότης κινεί τόσο τη δυναμική των σχέσεων μεταξύ των προσώπων που βρίσκονται πλάι στον Προμηθέα, όσο και στον αντίποδα το αντιθετικό ζεύγος του Προμηθέα με τον Δία. Η Δικαιοσύνη - Αδικία φέρουν καταγιστικό ρόλο στην εξέλιξη της πλοκής μεταβάλλοντας συνεχώς τη δυναμική τους ανάμεσα στα πρόσωπα. Οι φαινομενικά αδικημένοι είναι στην πραγματικότητα νικητές. Αυτό δεν αναιρεί την τραγικότητα των προσώπων για τα δεινά που σε παροντικό χρόνο πάσχουν. Εντείνει όμως το αίσθημα της συμπόνιας και της φιλίας προς αυτά. Ο Δίας χρησιμοποίησε τον Προμηθέα για να εκθρονίσει τον Κρόνο, και στη συνέχεια τον καταδίκασε σε αιώνια τιμωρία. Ο Προμηθέας φαίνεται αδικημένος, όμως στην πραγματικότητα ο ηττημένος είναι ο Δίας. Ο οποίος αν και θριαμβευτικά νικητής δεν μπορεί να απολαύσει τη νίκη του, καθώς στην αρχαιότητα για να επέλθει η ολοκληρωτική νίκη πρέπει ο νικητής να έρθει σε *συν-φιλίωση* με τους νικημένους. Ο Προμηθέας, με την διαφύλαξη της προφητείας καταδικάζει τον Δία σε έναν φαύλο κύκλο αγωνίας (ο οποίος θα τελειώσει μόνο όταν ο Προμηθέας αποκαθλωθεί) και του στερεί την απόλαυση της απόλυτης και αιώνιας κυριαρχίας. Αντιθέτως, ο Προμηθέας μπορεί να πάσχει, μαζί του όμως συμπάσχουν και τα υπόλοιπα πρόσωπα του έργου που νιώθουν την αδικία και συντρέχουν να ακούσουν τον πόνο του. Ο Πάσχον Ήρωας που στον πόνο του εναρμονίζεται ολόκληρος ο Κόσμος. Αντιλαμβανόμαστε επομένως, πως η έννοια της φιλότητας δεν εξελίσσεται ευθύγραμμα, αλλά πολυδιάστατα μέσα από την δυναμική των σχέσεων των προσώπων και εκφράζεται ως αποτέλεσμα του διαλόγου και της συνδοιοπορίας τους. Αυτά είναι τα βασικά δεδομένα του έργου, πάνω στα οποία στηρίζεται η ανάλυση που ακολουθεί.

Περνώντας στο δεύτερο μέρος της ανάλυσης, η σκηνική απόδοση του αισχύλειου δράματος από τον Τηλέμαχο Μουδατσάκη, που έλαβε χώρα στο Βουλευμένο Αλώνι τον Αύγουστο του 2021, έρχεται να ενισχύσει αυτή τη σχέση. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο Προμηθέας Δεσμώτης είναι ένα έργο με εσωτερική δράση. Η δράση του εξελίσσεται μέσα από τη συναισθηματική κλιμάκωση των προσώπων. Σε κάθε νέα συνάντηση του Προμηθέα με ένα πρόσωπο ενισχύεται το αίσθημα της ταύτισης του κοινού με τον Ήρωα. Συνεπώς, ενώ η *ύβρις*

έχει διαπραχθεί (ως απάτη των θεών στη διανομή του σφαγίου του ταύρου στη Σικυώνα), και η νέμεσις αποτελεί το δραματικό παρόν του ήρωα, η κάθαρσις εκκολάπτεται σε κάθε καινούργια δριάδραση του Προμηθέα, μέσα από το κοινό. Ο Προμηθέας δε θα υπάρξει ποτέ πραγματικά ελεύθερος στο σώμα, κάτι που μας υπενθυμίζουν τα λόγια του Κράτους «ελεύθερος γάρ οὔτις ἐστὶ πλὴν Διός» προοικονομώντας στον Προμηθέα *Λυόμενο* τα «δώρα» που χαρίζει ο Δίας για να του υπενθυμίζουν το μαρτύριό του, ένα δαχτυλίδι και ένα στεφάνι. Ο Προμηθέας όμως ήταν εξαρχής και παραμένει καθ' όλη τη διάρκεια του έργου πνευματικά ελεύθερος. Μέσα από την αλτρουιστική πράξη του αναδεικνύεται το μεγαλείο της φιλανθρωπίας του Προμηθέα. Η φωτιά αποτελεί ένα σύμβολο, ένα μέσον για να επιτευχθεί μια μεγαλύτερη νίκη, η νίκη του φόβου του θανάτου. Με τη σωματική του φυλάκιση ο Προμηθέας επιτυγχάνει την απόλυτη απελευθέρωση, σωματική και πνευματική, για τους θνητούς. Η ανιδιοτελής Αγάπη νικά την Τυραννία και τον Φόβο και επιφέρει την ολοκληρωτική νίκη της θνητότητας έναντι στη θεϊκή τυραννίδα. Αυτό το αίσθημα χτίζεται κατά τη διάρκεια της παράστασης στους θεατές και οδηγεί μέσα από αυτούς στην ηθική κάθαρση του Προμηθέα. Ο Τηλέμαχος Μουδατσάκης με τη μέθοδό του διαμορφώνει την φιλανθρωπία ως αξία και την παρουσιάζει μέσα από τα σωματικά σύνολα-συμπτήγματα των ηθοποιών.

Τα χέρια που συγκρατούν τον Προμηθέα σε ένα καθαρά τριγωνισμένο σύνολο λειτουργούν ως μετωπία των βασανιστηρίων οργάνων, των κρίκων και των «ψαλίων» της καθήλωσης. Όμως το ίδιο το σύμβολο «τα χέρια» αυτοαναιρείται αφού τα δεσμά συνυπάρχουν με τη σωματική τρυφερότητα. Ο σκηνοθέτης δημιουργεί μια διφυή σχέση στα σύμβολα που χρησιμοποιεί και συμπυκνώνουν την κειμενική δράση.

Ο Προμηθέας εμφανίζεται, για πρώτη ίσως φορά με το φως της μέρας, στο φόντο ενός βραχώδους, μνημειακού, άλλωστε, τοπίου όπως το Βουλισμένο Αλώνι. Στο οπτικό επίκεντρο ο σκηνοθέτης τοποθετεί μια βιομηχανική κολώνα με κάτοπτρα σε απόλυτη αντίστοιχη με το άγριο, αυχμηρό τοπίο. Μια κολώνα όπου μέσα διαφαίνεται, στο Α' μέρος της παράστασης ο Προμηθεύς. Πρόκειται δηλαδή για μια πολυτελή φυλακή- ανάκτορο, η οποία αμέσως υποδομείται όταν ο χορός μεταφέρει τα εξαρτήματά της για να αποκαλυφθεί ανυπεράσπιστος στη δίνη του ανέμου ο Προμηθεύς. Ο ίδιος επινοεί την κολώνα-φυλακή-ανάκτορο με βάση τον εμπαικτικό λόγο του Ερμή που λέει στον Προμηθέα: «Τον Βράχο των παθών σου για ανάκτορο λογιάζεις;». Το εύρημα πέρα από το οπτικό του κάλλος συνιστά και τη θεμελιώδη σκηνική ένδειξη στην παράσταση. Μία ακόμη κίνηση συνδήλωσης της κατανόησης των παθών του Ήρωα είναι όταν ο Ωκεανός αφήνει το στίγμα του πάνω του. Αυτή η κίνηση αποτελεί ένα είδος μακαρισμού, μια σημειολογία ευλογίας για όσα πρόκειται να ακολουθήσουν, δηλώνοντας πως ο Ωκεανός ως φίλος και συγγενής βρίσκεται στο πλάι του Προμηθέα. Όπως αντιλαμβάνεται κανείς ο αισθητική του σκηνοθέτη έγκειται στη δημιουργία συνόλων σε απόλυτη γεωμετρική σύσταση αναγάγοντας το κείμενο σε εικόνα.

«Τούτων σὺ τὴν μὲν τῆδε, τὴν δ' ἔμοι χάριν θέσθαι θέλησον, μὴδ' ἀτιμάσης λόγου· καὶ τῆδε μὲν γέγωνε τὴν λοιπὴν πλάνην, ἔμοι δὲ τὸν λύσοντα· τοῦτο γὰρ ποθῶ» (στ.792-5)

«Στέρξε σ'αυτήν τη μια να κάνεις χάρη, την άλλην σε μένα, μην αρνιέσαι. Γι'αυτήν να πεις τους δρόμους που' χει ακόμα, για μένα ποιος θα σε λυτρώσει, αυτό γυρεύω.», λέει ο Χορός στον Προμηθέα δημιουργώντας ένα παρακλητικό συμβάν για να τους αποκαλύψει το μυστικό της προφητείας.

Στ. 1054- 6 & 1064-7, Προμηθέας: είδοτι τοί μοι τάσδ' ἀγγελίας ὅδ' ἐθώυξεν· πάσχειν δὲ κακῶς ἐχθρὸν ὑπ' ἐχθρῶν οὐδὲν ἀεικές. /../ εἷς τε κελαινὸν Τάρταρον ἄρδην ῥίψειε δέμας τοῦμὸν ἀνάγκης στερραῖς δίναις· πάντως ἐμέ γ' οὐ θανατώσει.

«Τα μαντάτα που εφώναξε τούτος τα γνώριζα, διόλου δεν είναι ντροπή να παθαίνεις εχθρός από τους εχθρούς σου. /../ στον άραχλο Τάρταρο ανέερο το κορμί μου να ρίξει, βαθιά στην Ανάγκης το στρόβιλο ρέμα, δεν μπορεί να μου δώσει το θάνατο». Αυτά είναι τα λόγια του Προμηθέα που, καθηλωμένος σας άλλος Σωτήρας, περιμένει όσα άλλα πάθη του μέλλονται. Τα στεφάνια αποτελούν ένα σύμβολο μαρτυρίου, που στα μάτια του σκηνοθέτη λειτουργεί ως μετωπία της σταύρωσης του Ιησού. Η καθήλωση του Προμηθέα είναι αμφίδρομη και λειτουργεί από τη μια για λόγους συμβολικούς καταδεικνύοντας την απόλυτη ταύτιση των προσώπων της τραγωδίας και του κοινού με τον Προμηθέα «πάντες συν-πάσχοντες», αλλά και για αισθητικούς λόγους καθώς υπάρχουν θεατές και στο πλάι της σκηνής. Ο Προμηθέας εκείνη τη στιγμή αποτελεί το σύμβολο του ηττημένου ανθρώπου, στοιχείο που δημιουργεί μια καθολικότητα στη μορφή του, παρακινώντας όλους τους νικημένους είτε μεταφορικά είτε κυριολεκτικά να συναισθανθούν το πάθος του. Τα δεσμά που τον συγκρατούν στη φυλακή του, είναι ταυτόχρονα τα δεσμά που τον συνδέουν αρρήκτως με τον Χορό αλλά και εγκαίρως με τον αποδέκτη ή τους αποδέκτες του πάθους του. Ο σκηνοθέτης εκσυγχρονίζει έτσι την έννοια της «Λιαν φιλότητας των βροτών» της αγάπης του ανθρώπου για τον άνθρωπο- πρωτίστως του προμηθέα για τον άνθρωπο- δίνοντάς της μια σπάνια σκηνική συμπάγεια. Η Λιαν φιλότης αποκαθίσταται στην παράσταση του Θεάτρου των ViVi ως αιώνια αξία που μεταφέρεται από τη σκηνή στην πλατεία ως αδιάβλητο δίδαγμα για τον θεατή όλων των εποχών. Η κάθαρση με την έννοια αυτή προκύπτει ως αποτέλεσμα της συναισθηματικής συμμετοχής και από πνευματική ιδέα μετουσιώνεται μέσω της σκηνοθετικής πρωτοτυπίας σε σωματική εκτόνωση.

Στ. 287-8, Προμηθέας: ταύτά τοι πλανωμένη πρὸς ἄλλοτ' ἄλλον πημονή προσιζάνει.

[Παντού πλανιέται η δυστυχία και πάει πότε στον έναν και πότε στον άλλον.] Η παραπάνω φράση συνοψίζει το νόημα της φιλότητας, καθώς δείχνει τον τρόπο μέσα από τον πόνο να ανυψώνονται οι ανθρώπινες σχέσεις. Επιπλέον, υποδηλώνει την οικουμενικότητα που μας οδηγεί από τη μονάδα στην ολότητα. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό πως ο σύγχρονος σκηνοθέτης επηρεάζεται από τις αξίες που φέρει ένα κείμενο τόσο ώστε για να τις αναδείξει, διαμορφώνει την σκηνοθετική του άποψη γύρω απ' αυτές και προσπαθεί να βρει θεατρικούς δρόμους που με αμεσότητα να εκφράζουν αυτή του τη διάθεση. Ο Τηλέμαχος Μουδατσάκης μέσα από το προσωπικό του ύφος αναδεικνύει την ύψιστη αξία που διακατέχει το έργο, αυτή της «φιλίας/αγάπης για τους θνητούς», με τρόπο προσεκτικό και λεπτομερειακό, εκκινώντας από την σωματικότητα των ηθοποιών και την ορθοφωνία του λόγου τους, τα πρωτότυπα σκηνικά και κοστούμια, μέχρι την επιλογή του φυσικού τοπίου όπου διαδραματίστηκε η παράσταση.

Όλα τα παραπάνω λειτουργούν ως μέσον, ενισχύοντας την θεατρική ατμόσφαιρα η οποία θα λειτουργήσει αναληθικά ως προς τη σχέση της σκηνης με τον θεατή. Η συγκεκριμένη αξία, ψηφίδα στο σύμπλεγμα αξιών που το αισχύλειο δράμα επισήμανε και ανέδειξε, βρήκε πρόσφορο έδαφος να ανθίσει στη μετέπειτα ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού προβληματίζοντας και εμπνέοντας τους ανθρώπους του πνεύματος και της τέχνης μέχρι τις μέρες μας, όπως γίνεται αντιληπτό από την πρόσληψη και ερμηνεία της από τον Τηλέμαχο Μουδατσάκη.

ACKNOWLEDGEMENTS

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 101004949. This document reflects only the author's view and the European Commission is not responsible for any use that may be made of the information it contains.